

ЗДРАВΟΣЛОВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ГОРИТЕ през 2011 година

Инж. Стефан БАЛОВ - Изпълнителна агенция по горите

Една от най-важните задачи на горските служители е поддържането на горите в добро санитарно състояние. За да бъде установено доколко тази цел се реализира, се изготвя ежегодна оценка. Здравословното състояние зависи от много въздействия - болести и насекомни вредители, съхнения в горите, повреди от абиотични фактори, горски пожари, стопанската дейност в тях и други. В някои случаи влиянието е комплексно, а в други то е резултат от проявата на един или два фактора. Затова всяка година горското ведомство изготвя Прогнозата за нападения от вредители, болести и други повреди в горите.

Болести и насекомни вредители в иглолистните гори

Борова процесия (*Thaumatoroea pityocampa*). Размерът на нападнатите площи през тази есен се очаква да достигне 180 775 дка, от които силнонападнати са 27 258 декара. За авиоборба са предвидени 8582 дка, като 4740 дка са за авиохимична борба и 3842 дка - за авиобиологична. Предвиждат се и 31 967 дка за механична борба и залагане на феромонови уловки, задължително по границата на разпространение на вредителя. Площите за интегрирана борба са 1082 декара. Фактори за нарастване на числеността и разпространението на вредителя са разширението на хранителната база и биологичните особености на вида, което дава основание да не се очаква затихване на нападенията и разпространението на вредителя. По научни данни разпространението на боровата процесия е със скорост 3 км годишно - от по-топлите към по-хладните райони, и е следствие от глобалното затопляне на климата. Ако не се вземат мерки, скоро тя ще обхване нови райони, а на изток ще достигне до морето. Трябва да се води борба в граничните райони за ограничаване на разпространението на вредителя. Това се отнася за проходите в Стара планина и източната граница на Старозагорския район. Този вредител е най-опасен в зоните за рекреация, затова там е необходимо провеждането на борба и при по-ниска плътност на вредителя.

Зимна летораслозавивачка (*Evetria buoliana*). Този вредител има стопанско значение само при силни нападения в млади борови култури до 10-годишната им възраст. С намаляване на залежаванията в долната лесоразвителна зона се ограничиха размерите на нападнатите от този вредител гори.

Борови листни оси (*Diprionidae*). Като листогризеци вредители по боровите култури те са много опасни при висока численост. Силни нападения се очакват от ръждивата бороволистна оса (*Neodiprion sertifer*) на площ от 1099 дка, които са предвидени за авиоборба през пролетта.

Стъблени вредители. Най-опасната група от вредители по стъблата на иглолистните видове е на короядите, които през последните години бяха сериозен проблем. При бора това е **върховият корояд** (*Ips acuminatus*), големият и малкият **горски градинар** (*Tomicus piniperda* и *Tomicus minor*) и **шестозъбият корояд** (*Ips sexdentatus*), а при смърча - **типографът** (*Ips typographus*) и **халкографът** (*Pityogenes chalcographus*). Засегнатата от корояди и други стъблени вредители площ през 2011 г. във всички иглолистни насаждения в страната възлиза на 5663 декара. Не очакваме спиране на нападенията през следващата година, но нападнатите площи вече са многократно намалели.

Набелязаните мероприятия включват извеждане на санитарни сечи и залагане на ловни дървета, както и проследяване на развитието на процеса и залагане на феромонови уловки.

С върховия корояд са засегнати 1134 дка борови насаждения.

От големия горски градинар се очакват нападения на площ от 500 декара.

За смърчовите гори най-опасен е типографът, като общата слабо- и силнонападната площ, посочена от трите Лесозащитни станции, за 2011 г. е само 243 декара.

Съхнене на белия и черния бор. В резултат на промяна в климатичните условия белия боровите култури, създадени на деградирани терени и сухи месторастения, особено извън ареала на разпространение, са засегнати от съхнене. Критична е възрастта 25-30 го-

дини. Прогнозата предвижда площите, засегнати от съхнене, да намаляват в сравнение с предходните години в резултат на проведените санитарни сечи, регулиране на пълнотата, склопеността и състава на насажденията и своевременното провеждане на лесозащитни мероприятия. Засегнатите площи са 22 550 дка, като 12 675 дка са за санитарни сечи.

Съхненето на леторасли и клонки на бора се причинява от несъвършената гъба *Sphaeropsis sapinea*. Нападнатите площи са 2649 дка, а площите, определени за санитарни сечи - 473 декара. Тази гъба е опасна и за кедрите, но при тях уврежда само страничните леторасли.

С кореновата гъба (*Heterobasidion annosum*) са нападнати насаждения върху 906.5 дка, всичките са предвидени за санитарни сечи. **Съхненето на дуглазката ела** е на площ от 283 дка, на смърча - 87 декара.

Болести и насекомни вредители в широколистните гори

Гъботворката (*Lymantria dispar*) е най-опасен листогризещ вредител за широколистните гори, има добре изразена цикличност в развитието си, което дава възможност за сравнително по-лесно предсказване на развитието му. За 2011 г. се предвиждат 163 984 дка за авиоборба, а 249 241 дка са общо засегнатите горски територии. Този вредител също е много опасен в зоните за рекреация, предимно в горите на общини и други юридически лица. В тези райони собствениците на горски територии трябва навреме да прилагат предписанията на лесозащитните станции, защото съгласно чл. 131, ал. 3 от Закона за горите те са задължителни за изпълнение. Необходимо е да продължи мониторингът на този вредител във всички нападнати площи. През последните години специалисти от Института по зоология и Института за гората при БАН за първи път в Европа извършиха успешна интродукция в много райони на страната на ентомопатогенната гъба *Entomophaga maimaiga* - ентомопатоген на гъботворката, която да голяма степен ограничи и забави разпространението на вредителя. Аклиматизацията на гъбата у нас в поддалечна перспектива ще доведе до по-бързо затихване на градаците на гъботворката, ограничаване на разходите за борба с нея и запазване на биологичното разнообразие в горските екосистеми. Тези изследвания трябва да продължат за развитието на интегрираната и биологичната борба с този опасен вредител.

Своевременното провеждане на авиоборбата през тази пролет също ще ограничи разпространението на вредителя в силнонападнатите райони.

Педомерки (*Geometridae*) и **листоврътки** (*Tortricidae*). Популацията на тази група вредители е в състояние на относително равновесие. Срещат се в широколистните гори повсеместно и са под постоянно наблюдение чрез лесопатологичния мониторинг поради голямото им размножаване през определени периоди. На основата на резултатите от лепливите пояси и фотоелектролите в лабораториите на лесозащитните станции се определя окончателно степента на нападение от тях. В прогнозата за 2011 г. 461 099 дка са посочени като засегната площ.

Други вредители по широколистните видове. В тази група са включени щитоносна въшка, акациев семеяд, буков скокльо и дъбова листна бълха, нощенки, скакалци, лешников хоботник и още няколко други, които участват със слабо- и силнонападнати, но малки по размер, площи - общо 546 декара. В силнонападнатите площи се пред-

вижда механична борба или химична с наземна техника.

През последните години площите, засегнати от **съхнене на цера и дъба**, намаляват. За сравнение през 2006 г. те са 38 539 дка с цер и 84 081 дка с други видове дъб; 2007 г. - 23 720 дка цер и 80 220 дка дъб; а за 2008 г. - 12 418 дка цер и 49 928 дка дъб, 2009 - 8007 дка цер и 15 812 дка дъб; 2010 г. - 13 280 дка цер и 27 770 дка дъб. Съхнените през 2011 г. площи са съответно 9112 дка с цер и 12 026 дка с дъб.

Съхнене на бука. Проблемите при бука са от измръзване на листната маса от късните пролетни мразове и слани. Подмладените дървостои и липсата на престарели букови гори ограничават разпространението на най-важните дърворазрушителни гъби *Fomes fomentarius*, *F. igniarius*. За 2011 г. засегнатата площ е 5767 дка, като 247 дка са предложени за санитарни сечи.

Други широколистни видове, засегнати от съхнене, са акация, тополя, ясен и други. Площите са малки и повечето са включени за санитарни сечи.

Повреди от абиотични фактори. Общо за страната пострадалите насаждения по абиотични причини са 37 765.5 дка и 16 871 дка от тях са предвидени за санитарни сечи. Общата площ на пострадалите от ветроломи и ветровали широколистни гори е 4050.3 дка. Засегнатите иглолистни гори са 1545.3 декара. Обикновено в по-голяма степен страдат по-възрастните и изредените гори.

Установената при лесопатологичното обследване засегнатата от **пожари** площ е 24 671 дка, от които 24 148 дка са предвидени за санитарни сечи през годината.

Повреди от дивеч и гризачи. За борба срещу дивечови повреди са предвидени 261.5 дка, от които 1205 дка за наземна химична и биологична борба, 86 дка - за механична, 53 дка - за интегрирана борба и 2 дка - за санитарни сечи. Борбата срещу мишевидните гризачи се води много трудно и затова повредите от тях непрекъснато се увеличават. Отделно са предвидени 496 дка за борба срещу гризачите в разсадниците - 19 дка механична и останалите чрез наземна химична борба.

Вредители, болести и други повреди в горските разсадници. Лесозащитните проблеми в горските разсадници заслужават особено внимание. Производството на посадъчен материал от един и същ вид в продължение на много години в едни и същи разсадници създава условия за появата на епифитотии и масовото размножаване на насекомните вредители. Климатичните аномалии като късни пролетни мразове, летни градушки и ранно есенно застудяване водят до повишаване на загубите и влошаване на здравословното състояние на фиданките. Спазването на правилна агротехника до голяма степен може да неутрализира вредни-

те влияния на екстремните абиотични въздействия. Нападения от насекоми и повреди от заболявания и от абиотични причини се очакват и през тази година. Мерките за борба са изтребителни - при поява на насекомни вредители, и профилактични - за предпазване от заболявания и абиотични повреди.

Плевелна и паразитна растителност. Общо 1798 дка са засегнатите от имел насаждения, от които 746 дка са за санитарни сечи. Мероприятията, които се планират срещу плевелната растителност в културите, са върху 1886 дка и в разсадниците - 1393 декара. От проведените лесопатологични обследвания се установява, че за 2011 г. засегнатата от вредители и повреди горска площ възлиза на 1 101 893 дка, което е 2.94 % от общата залесена площ в страната. В приблизително 360 655 дка, или 32.7 %, от общо засегнатата площ трябва да бъдат проведени мероприятия. Силнозасегнатите и предвидени за лесозащита гори се разпределят по собствениост: ДГФ - 258 363.116 дка (71.6 %); на общини и други юридически лица - 90 658.8 дка (25.1 %); на физически лица - 11 636.4 дка (3.2 %).

Обобщението е, че здравословното състояние на горите е добро.

НАСЕКОМЕН ВРЕДИТЕЛ, БОЛЕСТ, ПОВРЕДА	Всичко, слабо- и силнозасегнати площи	ПРЕДВИДЕНИ МЕРОПРИЯТИЯ В СИЛНОНАПАДНАТИТЕ ПЛОЩИ ПРЕЗ 2011 г.						Всичко, предвидени площи за борба
		Авиохимична борба	Авиобиологична борба	Наземна химична и биологична борба	Механична борба	Интегрирана борба	Санитарни сечи	
		дка	дка	дка	дка	дка	дка	
Гъботворка	249 241	91 620	72 364	4	262.5	53 580	0	217 830
Педомерки и листоврътки	461 099	17 816	0	173	0	0	0	17 989
Златозадка	1399	0	0	0	0	0	0	0
Дъбова процесионка	3781	0	0	0	0	0	0	0
Тополов листопад	3120	0	0	2227	0	0	0	2227
Тополов цигарджия	1019	0	0	275	0	0	0	275
Малка тополова стъклянка	1013	0	0	870	0	0	0	870
Тополов сечко	332	0	0	332	0	0	0	332
Други вредители по тополи, елши и върби	1479	0	0	1147	0	0	0	1147
Други вредители по широколистните	546	0	0	151	0	30	0	181
Борова процесионка	180 775	4740	3842	0	31 967	1082	0	41 631
Бороволистни оси	61 092	0	1099	42	96	0	0	1237
Зимна летораспозавивачка	307	0	0	0	0	0	0	0
Стъблени вредители, корояди	5663	0	0	130	55	57	3198	3440
Болести по широколистните	4607	0	0	45	0	0	424	469
Други болести по иглолистните гори	2941						473	473
Съхнене на дъб	12 026	0	0	0	0	0	6329	6329
Съхнене цер	9112	0	0	0	0	0	1609	1609
Съхнене на бук	5767	0	0	0	0	0	247	247
Съхнене на орех	6	0	0	0	0	0	1748	1748
Съхнене тополя	1684	0	0	0	138	0	827	965
Други вредители в горите	436	0	0	0	0	0	0	0
Съхнене на бор	22 550	0	0	0	0	0	12 675	12 675
Съхнене на дуглазка ела	283	0	0	0	0	0	0	0
Съхнене на смърч	87	0	0	0	0	0	0	0
Коренова гъба	906.5	0	0	0	0	0	906.5	906.5
Паразитни растения	1798	0	0	0	0	0	746	746
Повреди от дивеч и гризачи	376.5	0	0	120.5	86	53	2	261.5
Повреди в горските разсадници	4184.046	0	0	3879.31	280.8	0	0	4160
Плевели	1886	0	0	1886	0	0	0	1886
Абиотични повреди	37 765.9	0	0	0	0	0	16 871	16 871
Горски пожари	24 671	0	0	0	0	0	24 148	24 148
Всичко:	1 101 893	114 176	77 305	11 281.8	32 885.8	54 802	70 204	360 655